

Sörmland i orostid – Hemmet för finska barn i Strängnäs

Av Helena Karlsson

Hösten 1939 var andra världskriget ett faktum. Drygt fem år av orostider låg framför Europa och världen. Även om den svenska neutraliteten stundtals var ifrågasatt kunde vi hålla oss utanför striderna. En stark vilja att hjälpa våra krigsdrabbade grannländer fanns dock hos många svenskar. ”Finlands sak är vår” var t ex en vanlig slogan under kriget.

Ett särskilt engagemang fanns för de finska barnen. Under kriget tog Sverige emot ca 70 000 evakuerade barn från det krigshärjade Finland. Det har beskrivits som historiens största barnförflyttning. Arbetet samordnades av Centrala Finlandshjälpens/Hjälpkommittén för Finlands barn. Förutom att organisera insamlingar, hjälpte de till att ta emot de finska barn som kom hit och att hitta fosterhems- eller barnhemsplats till alla.

I Sörmland fanns en länskommitté av finlandshjälpen med lokalkommittéer på respektive ort. Under finska vinterkriget (1939-1940) tog de tillsammans emot ett drygt åttiototal personer från Finland. När vinterkriget var slut återvände de flesta av dem hem.

*Affisch från Hjälpkommittén för Finlands barn 1940-tal.
Eskilskällan/Eskilstuna stadsarkiv*

När sedan fortsättningskriget (1941-1944) inleddes och gjorde levnadsvillkoren allt svårare i Finland, ökade åter strömmen av flyktingbarn till Sverige. Katrineholm, Eskilstuna och Flen var några av de sörmländska orter som stod redo att ta emot dessa barn.

Strängnäs var en annan av de städer som öppnade sina dörrar för de finska barnen. Den 31 oktober 1941 rapporterade *Strengnäs Tidning* att tolv barn anlant till staden, mottagna av bl a biskopinnan Kristine Aulén. Hon berättade för tidningen om det gripande mötet: ” – *En del av barnen skakade av*

tyst gråt medan andra mer högljutt med stora tunga tårar utför kinderna visade sin längtan efter de kära hemma i Finland... Man fick en känsla av att ha kommit närmare krigets vederstyggelse. Man behöver bara tänka sig hur det skulle vara om man måste skiljas från sina egna barn.” Många strängnäs-familjer ville hjälpa till, så fosterhem för de tolv fanns redan ordnade. Detsamma gällde för de 14 barn som kom den 12 november.

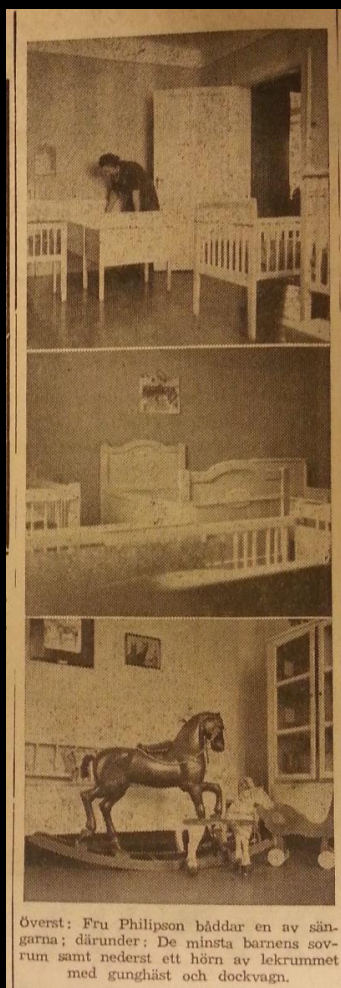
Lokaltidningarna skrev om mottagandet av finska barn 1942. Sörmlandspostens arkiv, Arkiv Sörmland

Hösten 1941 började planer på ett barnhem för krigsbarn i Strängnäs ta form. Bakom idén stod biskopinnan Aulén tillsammans med bl a fru Ellen Philipson och doktor Lorentz Renck. De ansåg att barnhem har fördelar jämfört med privatfamiljer. ”*Det synes oss lämpligare att sammanföra barnen i en sluten koloni där deras särart och språk bättre kan bevaras, och syskongrupper lättare kunna sammanföras, än att, som hittills skett, utplacera dem i olika enskilda familjer.*” Dessutom skulle personer som ville hjälpa till men som inte hade möjlighet att själva ta emot ett barn i sitt hem istället kunna bistå med ekonomiskt bidrag till barnhemmet.

För att vara säker på att klara ekonomin för barnhemmet gjordes ett uppdrag i pressen i början av november 1941. Strängnäsborna uppmanades att teckna sig för ett visst månadsbelopp, för att därigenom trygga ett kontinuerligt inflöde av medel. Uppdraget väckte stort intresse och många antecknade sig på de listor som lades ut på olika ställen i staden. Redan den 22 november 1941 kunde *Föreningen Hemmet för finländska barn* bildas.

Från direktör Arthur Philipson, rektor vid Ulfhälls lantbruksskola, fick föreningen hyra lantligt belägna Gorsingeholm med plats för 20 barn. Tack vare gåvor från det lokala förenings- och näringslivet liksom från privatpersoner var huset snart beboeligt. På bottenvåningen iordningställdes bl a ett lekrum med gunghästar, dockvagnar, små stolar och bord. De tre sov-salarna var placerade en trappa upp med garderober fyllda av kläder som hjälpsamma strängnäsbor och affärsinnehavare skänkt.

Överst: Fru Philipson bäddar en av sängarna; därunder: De minsta barnens sovrum samt nederst ett hörn av lekrummet med gunghäst och dockvagn.

Den 21 december 1941 välkomnades de första två- till sjuåringarna till Gorsingeholm. De 20 barnen hade kommit till Sverige över ett hav i storm. Efter den svåra överresan somnade de utmattade i den reserverade tågagn som skulle ta dem vidare till det nya hemmet i Strängnäs. För *Strengnäs Tidning* berättade biskopinnan Aulén om barnens ankomst:

” – I Strängnäs mötte tre bilar och på Gorsingeholm varm mjölk och smörgåsar de små resenärerna, som till en början undrande sågo på den nya miljön. Syskonpar sågo väl till att samtliga fingo sina sängplatser bredvid varandra. Bland barnen finns tre par med tre syskon i varje... Det var riktigt rörande att se de små barnen krypa ned i sina härliga bäddar... Jag hoppas att lugn och ro och mat snart skall göra sitt till att få barnen vid hull igen.”

Lokaltidningen på besök när Gorsingeholm ställdes iordning inför öppnandet, här den 19 november 1941. Strengnäs Tidnings arkiv

Med en välutbildad kokerska och treveckorsmatsedlar uppgjorda i samråd med Benninge lanthushållsskola, var kosthållningen något som föreningen beslutat att satsa lite extra på. Det dröjde heller inte länge förrän barnen lade på sig välbehövliga kilon.

Förutom kokerska fanns på Gorsingeholm även en föreståndarinna liksom flera biträden, varav några finsktalande. Tanken var att med en större personalstyrka skulle de anställda kunna få mer regelbunden ledighet samtidigt som kvalificerad arbetskraft alltid fanns på plats. Det visade sig emellertid snart att personalsituationen skulle bli ett bekymmer.

Redan 1942 syntes tecknen på svårigheter att behålla de anställda. Under året passerade inte mindre än tre föreståndarinnor och två kokerskor genom verksamheten. I årsberättelsen för 1943 framgår att problemen fortsatte och att man stundtals under året var underbemannade. Det framhålls dock att föreståndarinnan fröken Alexandersson gjorde sitt bästa för att barnen trots det inte skulle försummas – hur barnen själva upplevde de ständiga personal-

bytena och den otillräckliga bemanningen framgår tyvärr inte i föreningens arkiv. Ovärderlig hjälp hade hemmet dessutom fått från Strängnäs lottakår.

Finska barn på trappan till Gorsingeholm ca 1942-1943. Foto: okänd. Föreningen Hemmet för finländska barns arkiv, Strängnäs kommunarkiv

Personalsituationen var inte det enda bekymret. När det gällde ekonomin hade föreningen räknat med fortsatt stor hjälpvillighet från allmänheten. Det visade sig dock att de frivilliga gåvorna blev allt mindre samtidigt som nya försök med upprop i pressen misslyckades. Skulderna översteg till slut intäkterna. Föreningen tvingades besluta om en avveckling av barnhemmet från den 1 december 1943. De kvarvarande barnen omplacerades med hjälp av Hjälpkommittén för Finlands barn – säkert ännu ett trauma för de redan hårt prövade barnen.

Artikel publicerad i Sörmlandsbygden den 6 november 2014.